

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluohje

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	2
2	Käsitteet ja määritelmät.....	2
3	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelusta vastaava viranomainen ja sen tehtävät .	3
4	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun järjestämisestä vastaava palveluntarjoaja ja sen tehtävät	4
5	Vastuut ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelussa.....	5
5.1	Etsintävaihe	5
5.2	Pelastusvaihe	5
6	Muut ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun osallistuvat viranomaiset ja toimijat sekä niiden tehtävät	5
6.1	Hätäkeskuslaitos.....	6
6.2	Rajavartiolaitos	6
6.3	Pelastustoimi.....	6
6.4	Sosiaali- ja terveydenhuolto	7
6.5	Puolustusvoimat	7
6.6	Poliisi	8
6.7	Fintraffic Oy	8
6.8	Ilmatieteen laitos.....	8
6.9	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun neuvottelukunta	8
6.10	Vapaaehtoistoiminta.....	9
6.11	Lentopelastuspalvelun kansainvälinen yhteistoiminta	9
6.12	Liikenne- ja viestintäministeriö	9
6.13	Sisäministeriö	9
6.14	Ulkoministeriö	10
6.15	Valtioneuvoston kanslia	10
7	Valmiusvaatimukset	11
7.1	Valmiuslaki	11
7.2	Pelastuslaki.....	11
7.3	Yhteistoimintasuunnitelma Siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta.....	11
7.4	Lentoyhtiöiden varautuminen	11
8	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun etusijajärjestys	12
9	Velvollisuus osallistua ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun	12
10	Etsintä- ja pelastusalueen eristäminen.....	12
11	Lentopelastuskeskuksen tiedonsaantioikeus	13
11.1	Rekisteritiedot viranomaisilta	13
11.2	Tiedonsaanti teleyrityksiltä.....	13
12	Tietojen luovutus ja käsittely	13
13	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun rahoitus sekä maksettavat palkkiot ja korvaukset.....	14
14	Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun viestintä	15

1 Johdanto

Ilmailulain 121 § mukaisesti Liikenne - ja viestintävirasto jäljempänä Traficom so-
vittaa yhteen eri pelastusviranomaisten ja ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun
välistä työnjakoa ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun järjestämisessä sekä antaa
tähän liittyvät tarpeelliset ilmailumääräykset ilmailun etsintä- ja pelastuspalve-
lusta. Apunaan tässä työssä Traficom on käyttänyt ilmailun etsintä- ja pelastus-
palvelun neuvottelukuntaa.

2 Käsitteet ja määritelmät

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelu ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelulla toi-
menpiteitä hädässä, kadoksissa tai uhkaavan vaaran alaisena olevan tai onnetto-
muuteen joutuneen ilma-aluksen paikantamiseksi ja avustamiseksi niin, että pe-
lastusviranomaiset voivat käynnistää toimenpiteet ilma-aluksen ja siinä mukana
olevien ihmisten pelastamiseksi. Tapahtumapaikasta riippuen ilma-aluksessa mu-
kana olevien ihmisten pelastaminen ja auttaminen on pelastustoimen tai meripe-
lastustoimen tehtävä. ilmailulaki (864/2014)

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelu perustuu kansainvälisen siviili-ilmailun yleisso-
pimuksen (SopS 11/1949) Liitteen 12 (Annex 12) standardeihin ja suosituksiin
sekä ICAO:n ja IMO:n yhteistyössä jäsenvaltioilleen tekemään Kansainväliseen
lento ja meripelastuskäsi-kirjaan (IAMSAR – DOC 9731) sekä ilmailulakiin
(864/2014). Kansallisesti ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua ohjeistetaan Tra-
ficomin antamalla ilmailumääräyksellä ANS M1-6 sekä Fintraffic Lennonvarmistus
tuottamalla ilmailun etsintä- ja pelastuskäsikirjalla (IEPK).

ICAO

International Civil Aviation Organization - Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö.

IMO

International Maritime Organization - Kansainvälinen merenkulkujärjestö

Kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimus (SopS 11/1949).

Kansainvälisessä siviili-ilmailun yleissopimuksessa kuvataan yleisvelvoitteena jä-
senvaltioiden ilmaliikenne- ja lennonvarmistuspalveluiden järjestäminen. Kansain-
välisen siviili-ilmailun yleissopimuksen liitteessä 12 (Annex 12) kuvataan ilmailun
etsintä- ja pelastuspalvelun (Search and Rescue) velvoitteita ja ohjeistetaan jä-
senvaltioita.

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun vastuualue - Search and Rescue Re- gion (SRR)

Rajoiltaan määrätty alue, jossa lentopelastuskeskus varautuu ilmailun etsintä- ja
pelastuspalveluun. Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun vastuualueena on Suo-
men etsintä- ja pelastusalue (SRR), joka on rajoiltaan yhtenevä Helsinki FIR/ -ra-
jan kanssa. (ANS M1-6)

IAMSAR (DOC 9731)

Kansainvälisen lento- ja meripelastuspalvelun käsikirja, jonka tarkoituksena on auttaa valtioita vastaamaan omiin etsintä- ja pelastuspalvelun tarpeisiinsa sekä niihin velvoitteisiin, jotka jäsenvaltiot ovat ICAO:n ja IMO:n yleiskokouksissa ja sopimuksissa hyväksyneet. (ICAO Annex 12)

Etsintä- ja pelastusyksikkö (Search and rescue unit, SRU)

Alus tai ilma-alus, jossa on etsintä- ja pelastustehtävän hoitamista varten koulutettu miehistö ja joka on tehtävän hoitamiseen varustettu. (ANS M1-6)

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun vastuualue (Search and rescue region, SRR)

Rajoiltaan määrättyä aluetta, jossa lentopelastuskeskus varautuu ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun. (ANS M1-6)

Lentopelastuskeskus (Aeronautical rescue co-ordination centre, ARCC)

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun operatiivinen johtokeskus, jossa on koulutettu henkilöstö lentopelastuspalvelutilanteita varten. (ANS M1-6)

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun pelastusjohtaja (Search and rescue mission co-ordinator, SMC)

Lentopelastuksen johtokeskuksessa toimiva ja tehtävään nimetty henkilö, jonka tehtävänä on johtaa etsintä- ja pelastustoimintaa. (ANS M1-6)

COSPAS-SARSAT-järjestelmä

Kansainvälinen etsintä- ja pelastussatelliittijärjestelmä, jonka avulla välitetään satelliitin kautta merenkulun, ilmailun tai henkilökohtaisten hätälähettimien hätäviestejä. (ANS M1-6)

Turvallisuusradioviestintä

Radioviestintää, jota harjoitetaan ihmishengen tai omaisuuden turvaamiseksi ja pelastamiseksi. (Meripelastusohje)

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluneuvottelukunta

Ilmailulain 121 § perusteella valtioneuvoston asettama neuvottelukunta, joka sovitaa yhteen ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun tarjoajan ja eri viranomaisten välistä yhteistyötä.

3 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelusta vastaava viranomainen ja sen tehtävät

Ilmailulain 121 §:n mukaan Traficom antaa Chicagon yleissopimuksessa tarkoitettuihin standardeihin ja suosituksiin pohjautuvat määräykset ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelusta. Traficom on antanut ilmailumääräyksen ANS M1-6 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelusta.

Ilmailulain 121 §:n mukaan Traficom valvoo, että ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluissa noudatetaan ilmailulakia ja sen nojalla annettuja määräyksiä sekä kansainvälisiä sopimuksia.

Ilmailulain 121 §:n mukaan Traficom sovittaa yhteen eri pelastusviranomaisten ja palveluntarjoajan välistä työnjakoa ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun järjestämisessä.

Traficom valvoo lisäksi lentoyhtiöitä sen osalta, että niillä on asianmukaiset siviili-ilmailun onnettomuustutkinta-asetuksessa (EU) N:o 996/2010 edellytetyt lentoyhtiökohtaiset hätäsuunnitelmat lento-onnettomuuksien varalta.

Traficom ylläpitää ilmailulain 122 §:n mukaisesti hätäpaikannuslähetinrekisteriä. Rekisteri sisältää ilmailijoilta saatuja hätäyhteystietoja sekä ilma-alusten etsintää helpottavia tietoja. Osa rekisterin tiedoista saadaan Traficomilta ilma-alusrekisteristä. Traficom huolehtii rekisterin tietojen toimittamisesta ARCC:lle ja meripelastuskeskukselle (MRCC).

Hätäpaikannuslähetinrekisteristä saa luovuttaa tietoja vain viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille laissa tai sen nojalla säädettyjen tai määrättyjen tehtävien hoitamiseksi.

Hätäpaikannuslähetinrekisteriin merkittyjen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan muutoin, mitä henkilötietolaissa säädetään.

4 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun järjestämisestä vastaava palveluntarjoaja ja sen tehtävät

Valtioneuvosto on 30.3.2017 päätöksellään nimennyt Fintraffic lennonvarmistus Oy:n ilmailukennepalvelun tarjoajaksi ja huolehtimaan ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä Suomen lentotiedotusalueella.

Ilmailun operatiivista etsintä- ja pelastuspalvelua johtaa ja koordinoi lentopelastuskeskus (ARCC) Suomen etsintä- ja pelastusalueella (SRR) ottaen lisäksi huomioon meripelastuslain velvoitteet. Lentopelastuskeskuksella on yleinen johtovastuu ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelusta siihen asti, kunnes onnettomuuteen joutunut ilma-alus on paikannettu ja pelastustoimien johtovastuu on siirretty pelastusviranomaiselle (sis. merialueella johtovastuun siirtämisen Rajavartiolaitokselle). (ANS M1-6)

Fintraffic Lennonvarmistuksen lentopelastuskeskus (ARCC Helsinki, Aeronautical Rescue Coordination Centre Finland) vastaa operatiiviseen ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun varautumisesta sekä operatiivisten toimintojen johtamisesta ja suorittamisesta operatiivisen lennonvarmistuksen antamien ohjeiden sekä lentopelastuskeskuksen toimintaohjeiston mukaisesti. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

Lentopelastuskeskus johtaa, koordinoi, ohjeistaa ja kehittää ilmailun operatiivista etsintä- ja pelastuspalvelua sekä edesauttaa pelastustoimien käynnistämistä tehokkaasti ja viivytyksettä. Lentopelastuskeskus tuottaa operatiivisen

toimintasuunnitelman, joka sisältää tiedot ilmailun etsintä - ja pelastuspalvelun järjestämisestä, toimintamenetelmistä ja toimintavalmiudesta. (ANS M1-6)

5 Vastuut ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelussa

5.1 Etsintävaihe

Lentopelastuskeskus vastaa ilmailuonnettomuuteen joutuneen ilma-aluksen ja sen kyydissä olleiden ihmisten etsinnästä siihen asti, kunnes onnettomuuteen joutunut ilma-alus paikannettu ja ilma-aluksessa olleiden ihmisten pelastustoimet on aloitettu (ilmailulaki (864/2014) 121 §, ilmailumääräys ANS M1-6).

Mikäli onnettomuuteen joutunut ilma-alus paikannetaan merialueelle, siirtyy tilanne meripelastustilanteeksi ja pelastustoiminnan vastuu on meripelastustoilalla. Näissä tilanteissa lentopelastuskeskus jatkaa kuitenkin ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun operatiivisia toimintoja yhteistoimintatahona ilma-aluksen ja ilma-aluksessa olleiden ihmisten tarkemman paikan määrittämiseksi ja pelastustöiden tehostamiseksi ja välittää saamansa tiedot myös meripelastuksen johtokeskuksen käyttöön.

Mahdollisissa epäselvissä tapauksissa meri- ja lentopelastusjohtajat neuvottelevat ja sopivat keskenään johtovastuusta. Neuvottelun pohjalta johtovastuun vastaanottaa se, jolla on käytössään parhaat johtamisedellytykset kyseisessä tapahtumassa (Traficom – RVL – Fintraffic ANS YT-sopimus).

Etsintävaiheen jälkeen lentopelastuskeskus voi jatkaa toimintaansa tukitoimena muille viranomaisille pelastusvaiheessa.

Poliisi vastaa henkilöetsinnästä maalla (Poliisilaki 1 §).

5.2 Pelastusvaihe

Pelastustoiminta alkaa, kun ilma-alus ja sen kyydissä olleet matkustajat ovat löytyneet. Pelastustoiminnan johtovastuu on aina pelastusviranomaisella. Varsinaisesta pelastustyöstä kantavat vastuun alueelliset pelastuslaitokset (Pelastuslaki 34 §). Merialueella meripelastustoimia johtaa Rajavartiolaitos (Meripelastuslaki (1145/2001) 3§).

6 Muut ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun osallistuvat viranomaiset ja toimijat sekä niiden tehtävät

Hätäkeskuslaitos, Rajavartiolaitos, Ilmatieteen laitos, pelastuslaissa (379/2011) tarkoitettu alueen pelastustoimi, Traficom, poliisi ja puolustusvoimat osallistuvat oman lainsäädännön puitteissa ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun.

6.1 Hätäkeskuslaitos

Hätäkeskuslaitos tukee osaltaan ilmailun etsintä- ja pelastustoimia ottamalla vastaan kansalaisilta hätänumeron kautta tulevia ilmoituksia. Hätäilmoituksia voi näiden lisäksi tulla myös lennonjohdoilta. Hätäkeskuslaitoksen alaiset hätäkeskukset välittävät nämä tehtävät tällöin viranomaisille näiden antamien ohjeistusten mukaisesti. Tähän liittyen hätäkeskukset tekevät ilma-alusonnettomuus, tai niiden vaaratilanteissa ilmoituksen myös lentopelastuskeskukselle (ARCC).

Hätäkeskuslaitos suorittaa tarvittaessa henkilön paikannuksen teletunnistetietojen avulla.

6.2 Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitos tukee ilmailun etsintä- ja pelastustoimia antamalla käyttöön kalustoa ja erityisosaamista. Käytännössä tämä tarkoittaa erityisesti Rajavartiolaitoksen ilma-alusten (helikopterit, lentokoneet ja dronet) käyttämistä kateissa olevan ilma-aluksen paikantamiseen. Rajavartiolaitoksen Turun meripelastuskeskus (MRCC Turku) toimii Suomen kansallisena Cospas-Sarsat (satelliittihälytysjärjestelmä) -hätähälytysten vastaanottopisteenä. MRCC Turku välittää ilmailun hätälähettimien (ELT) sekä ilmailun henkilökohtaisten hätälähettimien (PLB) hälytysviestit lentopelastuskeskukselle (ARCC) yhdessä sovittujen toimintamallien mukaisesti. Mikäli ilma-aluksen etsintä- ja pelastustoimet kohdistuvat merialueelle, tilannetta käsitellään meripelastustapahtumana niin kauan kuin kyse on ihmishenkien pelastamisesta. Tällöin Rajavartiolaitos vastaa meripelastuslain mukaisista toimenpiteistä ihmisten pelastamiseksi. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.3 Pelastustoimi

Pelastuslaitos vastaa pelastuslain 32 §:ssä määriteltyyn pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi, eivätkä toimenpiteet ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation hoidettavaksi.

Pelastustoimintaan kuuluu väestön varoittaminen, uhkaavan onnettomuuden torjuminen, onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen sekä tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen.

Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen. Pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta (22 kpl), jossa onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, jollei toisin ole sovittu. Jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan

yhteensovittamisesta. Eri toimialojen yksiköt toimivat oman johtonsa alaisuudessa siten, että niiden toimenpiteet kokonaisuudessaan edistävät onnettomuuden tai tilanteen seurausten tehokasta torjuntaa.

Tilanteen yleisjohtaja voi muodostaa avukseen viranomaisten, laitosten ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten yksiköiden edustajista koostuvan johtoryhmän ja kutsua asiantuntijoita avukseen.

Pelastussuunnitteluun osallistuvat myös valtion ja kuntien viranomaiset ja laitokset, joilla on rooli pelastustoiminnassa. Myös valtion ja kuntien liikelaitokset, vapaaehtoiset sekä elinkeinoelämän toimijat osallistuvat pelastussuunnitteluun. Siviili-ilmailun onnettomuuksien osalta pelastustoiminnan suunnitteluun osallistuu muun muassa lentokenttäverkostoa ylläpitävä Finavia Oyj ja ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua järjestävä Fintraffic Lennonvarmistus. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.4 Sosiaali- ja terveydenhuolto

Siviili-ilmailun onnettomuuksissa sosiaali- ja terveysviranomaisten vastuulla ovat ensihoito-, sairaanhoito- ja psykososiaalisen tuen palveluiden järjestäminen, evakuoitokeskuksen toimintaan liittyvät erityiset tehtävät sekä vastaa potilaan kuljettamisesta tarkoituksenmukaisimpaan terveydenhuollon yksikköön.

Alueen päivystävä ensihoitolääkäri, ensihoidon kenttäjohtaja tai muu heidän määräämänsä tai sovittu terveystoimen edustaja johtaa ensihoitoa toiminta-alueella.

(LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.5 Puolustusvoimat

Puolustusvoimat osallistuu pelastustoimintaan antamalla käytettäväksi pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja.

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan puolustusvoimien toisena tehtävänä on muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu muun muassa:

- pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja
- osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta

Lähtökohtaisesti puolustusvoimat antaa virka-apua muille viranomaisille, kun näiden omat voimavarat ovat tilanteeseen nähden riittämättömät. Virka-aputehtävät toteutetaan eri viranomaisten (poliisi-, pelastus- ja raja) kesken tehtyjen yhteistoimintasopimusten mukaisesti. Erikoisaloja ovat muun muassa sukeltaja-, suo-jelu-, raivaus- ja pelastustoiminta. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

Ilmavoimat tukee ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua Puolustusvoimien ilma-aluksilla ja ilmatilannekuvatietojen avulla Fintraffic ANS ja Ilmavoimien esikunnan välisen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti.

Maavoimien ilmakalustoa käytetään etsintäresurssina ilmailun etsintä – ja pelastuspalvelussa.

6.6 Poliisi

Poliisihallituksen 13.12.2013 antaman 2020/2013/5234 Lento-onnettomuuksien tutkintaohjeen mukaisesti poliisin tehtävänä on lento-onnettomuuden tapahtuttua varmistaa pelastustoimien toteutuminen, liikennejärjestelyjen toimivuus, onnettomuuspaikan eristäminen maassa, kadonneiden ihmisten etsintä maa- ja sisävesialueella, onnettomuuden tutkinta sekä yhteen sovittaa omat toimintansa muiden tahojen kanssa. Poliisi vastaa maastoetsintöjen järjestämisestä ja johtamisesta.

Pelastustoimien päätyttyä tilanteen johtovastuu siirtyy poliisille. Pelastustoiminnan johtaja ja poliisin yleisjohtaja sopivat johtovastuun siirtymisen ajankohdasta.

Lento-onnettomuustilanteessa poliisin tehtävänä on käynnistää esitutkinta onnettomuudessa menehtyneiden kuolinsyyn selvittämiseksi sekä mahdollisen rikoksen selvittämiseksi. Esitutkinnassa poliisi vastaa uhrien tunnistamisesta.

6.7 Fintraffic Oy

Valtion erityisosakeyhtiö Fintraffic Oy tytäryhtiöineen avustaa viranomaisia onnettomuustilanteissa huolehtien liikennejärjestelmän liikennöitävyydestä, liikenteenohjauksesta, sekä niille osoitetuista julkisista tehtävistä.

Fintrafficin rooli valtakunnallisesti tie-, rata- ja meriliikenteen ohjauksesta vastavana toimijana saattaa suuronnettomuustilanteessa nousta merkittäväksi ehkäisessä ruuhkien syntymistä onnettomuusalueen läheisyydessä myös muussa kuin evakuointitilanteessa. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta).

6.8 Ilmatieteen laitos

Ilmatieteen laitos tukee ilmailun etsintä- ja pelastustoimia antamalla tarkoituksenmukaista sääpalvelua ja tarvittaessa asiantuntija-apua. Ilmatieteen laitoksen tehtäviin kuuluu säätietojen toimittaminen Lentopelastuskeskukselle tai tilanteen vaatiessa Rajavartiolaitokselle. Lisäksi laitos toimittaa pelastustoiminnassa ja sen suunnittelussa tarvittavat säätiedot sekä onnettomuustutkinnassa tarvittavat aineistot ja antaa tarvittaessa asiantuntija-apua. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.9 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun neuvottelukunta

Valtioneuvosta asetti Ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluneuvottelukunnan 1.11.2016 – 31.12.2017 väliseksi toimikaudeksi. Neuvottelukunnan tehtävänä on koordinoita ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun tarjoajan ja eri viranomaisten välistä yhteistyötä. Neuvottelukunnan tehtäviin kuului myös ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelua koskevan sääntelyn toimivuuden seuraaminen. Neuvottelukunnassa keskusteltiin lisäksi ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä ja siihen osallistumisesta.

6.10 Vapaaehtoistoiminta

Lentopelastuskeskus voi antaa ilmailun etsintä – ja pelastuspalveluun kuuluvia tehtäviä vapaaehtoisen yhdistyksen tai muun yhteisön suoritettavaksi. Tällaisia yhdistyksiä - ja yhteisöjä ovat mm. Suomen Lentopelastusseura (SLPS), Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa).

6.11 Lentopelastuspalvelun kansainvälinen yhteistoiminta

Lentopelastuspalvelusta on tehty valtiosopimuksia naapurivaltioiden kanssa.

Valtiosopimukset meri- ja lentopelastuksen osalta on tehty Ruotsin, Viron ja Venäjän kanssa. Valtiosopimusta täydentävät vastuutoimijoiden pöytäkirjat (SAR Protokolla) tarkastellaan vuosittain. Kokouksia on sovittu pidettävän joka toinen vuosi, mutta käytännössä kokouksia on pidetty kerran vuodessa.

Sopimus lento- ja meripelastusyhteistyöstä arktisella alueella eli ns. ARCTIC Council SAR Agreement (SopS 3/2013). Sopimusvaltioita (Kanada, Tanska, Suomi, Islanti, Norja, Venäjä, Ruotsi ja Yhdysvallat) sitova yhteistoimintasopimus, jossa määritetään soveltamisala, yhteistoimintamenettelyt ja valtioiden vastuorganisaatiot etsintä- ja pelastuspalvelusta (SAR) ilmailussa ja merenkulussa Arktisella alueella.

6.12 Liikenne- ja viestintäministeriö

Liikenne- ja viestintäministeriön vastuulla on varmistaa toimivat liikenne- ja viestintäyhteydet. Ministeriö vastaa liikenne- ja viestintäpolitiikan kehittämisestä sekä oman hallinnonalansa lainsäädännön valmistelusta ja yhteistyöstä Euroopan unionissa ja kansainvälisissä järjestöissä. Liikenne- ja viestintäministeriö ohjaa ja valvoo hallinnonalansa virastojen ja laitoksien toimintaa ja seuraa näiden kehitystä strategisen tulosohjauksen keinoin.

Ministeriö hoitaa myös hallinnonalansa budjettitaloutta. Valmiusasioissa ministeriön tehtäviin kuuluu sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toiminnan varmistaminen, varoitus- ja hälytysjärjestelmien rakentamisen ja ylläpidon tukeminen sekä kuljetusten jatkuvuuden turvaaminen. Ministeriö myös vastaa varautumisesta omaan hallinnonalaansa liittyviin erityistilanteisiin ja määrittää tähän liittyvät vastuut hallinnonalansa virastoille. Liikenne- ja viestintäministeriöllä on suunnitteluvastuu muun muassa maa-, meri- ja ilmaliikenteen sekä tietoliikenteen häirintää koskevista erityistilanteista. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.13 Sisäministeriö

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa, huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä, sovittaa yhteen eri ministeriöiden ja toimialojen toimintaa pelastustoimessa ja sen kehittämisessä. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.14 Ulkoministeriö

Suomessa tapahtuvassa onnettomuudessa ulkoministeriö voi avustaa toimivaltaisia viranomaisia yhteydenpidossa vieraiden valtioiden viranomaisiin, erityisesti Suomeen akkreditoituihin edustustoihin. Ulkoministeriö voi myös avustaa ulkomaalaisten viranomaisten kuten onnettomuustutkijoiden maahanpääsyn järjestämisessä (viisumin myöntäminen ym.). Ulkoministeriö voi lisäksi avustaa ulkomaisten tiedotusvälineiden toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisissa järjestelyissä.

Ulkomailla tapahtuneessa onnettomuustilanteessa, jossa on suomalaisia osallisina, toiminnan johtovastuu on ulkoministeriöllä. Se koordinoi kotimaisten viranomaisten toimintaa ja toimii yleisjohtajana, jota muut toimijat tukevat. Ulkoministeriö vastaa tällöin myös viestinnästä. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

6.15 Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslian tehtävänä ovat valtioneuvoston turvallisuuspalvelut, turvallisuuteen liittyvän yleisen tilannekuvan kokoaminen ja valtioneuvoston yhteinen poikkeusoloihin ja laajamittaisiin häiriötilanteisiin varautuminen. Isoissa siviili-ilmailun onnettomuuksissa valtioneuvoston rooli aktivoituu.

Valtioneuvoston kansliassa valmiuosastossa on tilannekuvayksikkö, joka johtaa valtioneuvoston tilannekeskuksen toimintaa. Valtioneuvoston tilannekeskus vastaanottaa turvallisuuteen, mukaan lukien siviili-ilmailun lento-onnettomuuksiin, liittyviä tapahtumailmoituksia eri viranomaisilta ja ministeriöiltä, seuraa julkisia lähteitä ja kokoaa valtioneuvoston yhteisen tilannekuvan. Tieto välitetään valtion johdolle sekä muille tarvittaville tahoille tehokkaasti ja tietoturvan kannalta turvalla tavalla. Lisäksi tilannekeskus toimittaa koottua tietoa toimivaltaisille ja muille viranomaisille. Tilannekeskus toimii Suomen kansallisena yhteyspisteenä EU:n toiminnoissa ja muissa kansainvälisissä verkostoissa siten kuin erikseen säädetään. Valtioneuvoston tilannekeskus hälyttää ja kutsuu kokoon tarvittaessa hallituksen, kansliapäällikkökokouksen tai valmiuspäällikkökokouksen. (LVM yhteistoimintasuunnitelma siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta)

7 Valmiusvaatimukset

7.1 Valmiuslaki

Valmiuslain 3 § mukaisesti poikkeusolot voidaan julistaa mm. vakavan suuronnettomuuden johdosta. Valmiuslain 12 § mukaisesti valtioneuvoston, valtion hallinto- viranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

7.2 Pelastuslaki

Pelastuslain 46 §:n mukaan valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun siten kuin pelastuslain 47 §:ssä säädetään sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Pelastuslain 47 §:n mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia antamaan pelastusviranomaisille virka-apua ja asiantuntija-apua tai joiden asiantuntemusta muutoin tarvitaan pelastustoiminnassa ja siihen varautumisessa, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta pelastustoiminnan yhteydessä ja osallistumisesta pelastustoimintaan.

7.3 Yhteistoimintasuunnitelma Siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisema yhteistoimintasuunnitelma Siviili-ilmailun onnettomuuksien varalta on tarkoitettu hallinnollisen johtamisen tueksi varautumisessa siviili-ilmailun onnettomuuksiin. Suunnitelmassa on kuvattu eri toimijoiden roolit ja keskeiset yhteistoimintamallit siviili-ilmailun onnettomuustilanteissa. Velvoite laatia suunnitelma perustuu siviili-ilmailun onnettomuustutkinta-asetuksen (EU) N:o 996/2010 21 artiklaan.

7.4 Lentoyhtiöiden varautuminen

Lentoyhtiöillä tulee olla asianmukaiset siviili-ilmailun onnettomuustutkinta-asetuksessa (EU) N:o 996/2010 edellytetyt lentoyhtiökohtaiset hätäsuunnitelmat lento-onnettomuuksien varalta.

8 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun etusijajärjestys

Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelussa ihmishengen pelastaminen on ensisijainen tavoite. Samaan onnettomuuteen liittyvät muut pelastus- ja torjuntatoimet on sovitettava yhteen ihmishengen pelastamiseen tähtäävien toimien kanssa.

9 Velvollisuus osallistua ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun

Ilmailulain 121 § mukaisesti ilma-aluksen omistajan, haltijan tai käyttäjän ja sen, joka suorittaa tehtävää ilma-aluksessa tai lentopaikalla taikka muussa ilmailua varten tarkoitetussa laitoksessa, on osallistuttava ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun sekä pelastuspalveluharjoituksiin, jollei hän esitä pätevää estettä.

10 Etsintä- ja pelastusalueen eristäminen

Lentopelastusjohtajan tai pelastusviranomaisen pyynnöstä ilmatilan hallintayksikkö voi tilapäisesti kieltää – tai rajoittaa onnettomuuspaikan ilmatilankäyttöä ilmailulain 11 § mukaisesti, jos se on välttämätöntä etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi ja uusien vaaratilanteiden välttämiseksi.

Poliisi voi kieltää tai rajoittaa liikkumisen etsintä- ja pelastusalueen maa-alueella ja merialueella vastaavan kiellon tai rajoituksen voi antaa tilapäisesti meripelastusjohtaja. (maa-alueella poliisilaki 8 §, merialueella meripelastuslaki 11 a §). VTS-alueella päätöksen etsintä- ja pelastusalueen eristämisestä toimeenpanee alusliikennepalvelun tarjoaja meripelastusjohtajan päätöksestä.

11 Lentopelastuskeskuksen tiedonsaantioikeus

11.1 Rekisteritiedot viranomaisilta

Rekisteritiedot on saatu seuraavilta viranomaisilta:

- 1) Traficomin ilma-alusrekisteristä ilma-alusta ja ilma-aluksen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja;
- 2) Traficomin hätäpaikannuslähetinrekisteri;
- 3) Ilmavoimien hätälähetinrekisteri.

11.2 Tiedonsaanti teleyrityksiltä

Tietoyhteiskuntakaareissa on säännelty hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeudesta. Hätäkeskuksella, meripelastuskeskuksella, meripelastuslohkokeskuksella ja poliisilla on oikeus saada teleyritykseltä salassapitosäännösten estämättä hätäilmoitusta koskevat liittymän tunnistamistiedot sekä liittymän ja päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta sen mukaan kuin tietoyhteiskuntakaaren 321 §:ssä tarkemmin säädetään.

12 Tietojen luovutus ja käsittely

Lentopelastuskeskuksen henkilöstön tulee noudattaa tietojen luovutuksen osalta soveltuvin osin lain mukaisia salassapitovelvoitteita, laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan mitä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) ja tietosuojalaissa (1050/2018) säädetään.

13 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun rahoitus sekä maksettavat palkkiot ja korvaukset

Ilmailun etsintä – ja pelastuspalvelun järjestäminen ja huolehtiminen tulee rahoittaa osana reittiliikenteen maksamaa reittiliikennemaksua (unit rate).

Ilmailulain 121 § mukaisesti ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun edellyttämästä tehtävästä maksetaan sen tuottamisen omakustannusarvoa vastaava korvaus. Korvauksesta säädetään tarvittaessa tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Ilma-aluksen omistajan, haltijan tai käyttäjän ja sen, joka suorittaa tehtävää ilma-aluksessa tai lentopaikalla taikka muussa ilmailua varten tarkoitetussa laitoksessa, on osallistuttava ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun operatiiviseen toimintaan sekä ilmailun etsintä – ja pelastuspalvelun sekä lentopaikan pelastuspalveluharjoituksiin, jollei hän esitä pätevää estettä. Ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluun osallistumaan velvoitetulle palvelun aikana aiheutuneesta henkilö- tai omaisuusvahingosta suoritetaan valtion varoista vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun mukainen korvaus.

Palkkio- ja korvaushakemukset edellisessä kappaleessa mainittua periaatetta noudattaen osoitetaan lentopelastuskeskukselle osoitteeseen:

Fintraffic Lennonvarmistus Oy
Ostolaskut / ARCC
PL157
01531 VANTAA

Lentopelastuskeskus huolehtii hakemusten tarkistamisesta ja toimittaa ne edelleen maksettavaksi.

14 Ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun viestintä

Lentopelastuskeskuksella on oltava nopeat ja luotettavat, ensisijaisesti viranomaislaitteisiin perustuvat, kaksisuuntaiset viestiyhteydet:

- 1) tarvittaviin ilmaliikennepalveluyksiköihin (puhelin);
- 2) suuntimo- ja paikannusasemiin sekä etsintä- ja pelastusyksikköjen toimintakeskuksiin etsintä- ja pelastusalueella (puhelin);
- 3) etsintä- ja pelastusalueen meripelastuksen johtokeskuksiin sekä kaikkiin vastuualueen rajaan ulottuviin naapurivaltioiden lento-, meri- ja yhdistettyihin pelastuskeskuksiin (VIRVE ja/tai puhelin);
- 4) nimettyihin sääpalvelutoimistoihin ja säävalvonta-asemiin etsintä- ja pelastusalueella (puhelin);
- 5) kaikkiin nimettyihin etsintä- ja pelastusyksiköihin sekä hälytysasemiin (VIRVE, puhelin, radio VHF);
- 6) tarvittaviin poliisin yksiköihin (VIRVE);
- 7) kaikkiin ilmailun ja merenkulun turva- ja valvontakeskuksiin etsintä- ja pelastusalueella (puhelin);
- 8) muihin erillisillä sopimuksilla määriteltyihin pelastus- tai johtokeskuksiin.

Jokainen etsintä- ja pelastusilma-alus on varustettava laitteilla, joita voidaan käyttää viestintään ilmailun hätä- ja kenttätaajuuksilla ja muilla mahdollisesti määrätyillä taajuuksilla. Etsintä- ja pelastusilma-aluksissa on oltava myös laitteet 121,5 MHz -hätälähetysten suuntimiseen. (ANS M1-6)

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

PL 320, 00059 TRAFICOM

p. 029 534 5000

traficom.fi

ISBN 978-952-311-918-5

ISSN 2669-8757 (verkkójulkaisu)

TRAFICOM
Liikenne- ja viestintävirasto